

MEDI AMBIENT

El sòl català, degradat

Catalunya duplica en 20 anys la superfície de terra malmesa per l'acció de l'home

ALBERT PUNSOLA

Catalunya ha duplicat la superfície de sòl degradat per l'acció humana en les dues últimes dècades, segons les dades recollides al Mapa de Cobertes de Sòl de Catalunya. Aquest mapa ha estat elaborat per investigadors del Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF) a partir de fotografies aèries i de l'anàlisi que se'n fa posteriorment. "El sòl, com a part superficial dels ecosistemes terrestres, conté matèria orgànica procedent de restes d'éssers vius i això li permet mantenir-hi la vida", diu Josep Maria Alcañiz, investigador del CREA i professor de la Universitat Autònoma de Barcelona. Aquest expert assegura que, des d'aquest punt de vista, la degradació del sòl suposa disminuir, i a la llarga destruir, les capacitats que té de realitzar funcions ecològiques i, indirectament, econòmiques". A

banda d'aigua i nutrients, el sòl també reté carboni que altrament aniria a l'atmosfera, fet que contribueix a mitigar el canvi climàtic i els seus efectes.

Causes de la degradació

Entre les causes de la degradació de la terra cal comptar l'erosió per la pluja i el vent, però l'acció humana hi té un pes decisiu ja que, si no és mesurada, accelera els efectes de l'erosió natural.

Un cas característic és el de la sobreexplotació agrícola, que pot esgotar els nutrients, i el cas contrari, la sobrefertilització, que en pot desequilibrar el funcionament.

Un altre exemple de degradació

és la introducció excessiva de determinats residus al sòl, com purins o fangs provinents de depuradores, que són rics en matèria orgànica i nutrients. Alcañiz explica: "En principi és la destinació correcta per a aquests residus orgànics. La qüestió és que aquestes aportacions s'han de mantenir dintre d'uns límits, ja que la capacitat de descompondre la matèria orgànica i alliberar els nutrients del sòl és limitada. Si el límit se supera es poden contaminar les aigües per nitrats i aquest és un dels problemes ambientals més importants de Catalunya".

La contaminació industrial del sòl ha minvat molt al llarg dels últims anys gràcies a un augment del control, però els efectes del passat es fan sentir encara en alguns indrets, com en el cas del poble de Flix, a la Ribera d'Ebre, amb l'acumulació de residus contaminants provinents del complex químic d'Ercros.

El sòl no ho aguanta tot

Hi ha una creença força estesa que el sòl ho aguanta tot. Probablement, perquè els canvis que pateix aquest recurs només són perceptibles a llarg termini. El sòl és el resultat de l'acció de la natura durant mil·lennis. Per aquesta raó es diu que a la pràctica és un recurs no renovable, ja que el seu ritme de renovació supera una escala de temps humanament assumible.

"Es pot afirmar –assenyala Alcañiz– que, si en un indret el sòl es destrueix completament, mai es podrà recuperar de manera natural tal com era, entenent *mai* com un període de temps que inclou la nostra vida i la de moltes generacions per endavant". Existeix la possibilitat de la restauració artificial. Ac-

Un pagès remou la terra glaçada a les hortes de Salt. CÈLIA ATSET

Un gran magatzem de biodiversitat

El sòl és la part superficial dels ecosistemes terrestres i es diferencia del substrat geològic, entre altres aspectes, perquè conté matèria orgànica, aigua i nutrients. El sòl constitueix una capa de profunditat variable: al nostre país va de menys d'un metre en zones de muntanya fins a dos o tres metres en zones de vall o planes. Malgrat això, en aquest espai tenen lloc la major part dels processos biològics terrestres. Tot sovint la valoració del sòl es fa en funció de l'ús. El que és urbanitzable té tradicionalment més valor que l'agrícola, però aquesta consideració és independent de la seva qualitat.

tivitats com la mineria o les grans obres públiques continuen tenint impacte en el medi però, cada vegada més, van acompanyades de protocols de restauració dels sòls que s'han vist afectats per moviments o extracció de terres. "Aquests protocols funcionen i és una solució que permet restablir algunes funcions ecològiques, com sostenir vegetació, però no és gairebé mai una recuperació al 100%", indica Josep Maria Alcañiz.

Abocadors de runa

El problema més gran no ve d'aquestes activitats, que ja estan regulades i no són gaire nombroses, sinó dels milers de solars, fàbriques abandonades i zones marginals d'arreu del territori i especialment a les perifèries dels nuclis urbans. "Quan l'ús no està ben definit hi ha més risc de degradació dels espais perquè ningú se'n fa responsable", apunta. Els sòls d'aquestes zones pateixen sovint abocaments de runa i de tota mena de productes que els contaminen irremissiblement.

El coneixement del sòl és l'instrument fonamental per a una bona planificació del territori. A Catalunya els estudis permeten conèixer l'abast dels processos de degradació, però estem lluny encara de disposar de mapes prou detallats del tipus de sòl de cada racó del país. Segons les estimacions fetes, aquesta tasca s'ha fet en el 19% de la superfície de Catalunya. Això suposa un endarreriment notable respecte a altres països europeus, que tenen dades precises de tot el territori. És una feina que demana temps i, sobretot, recursos. Els experts temen que la crisi alenteixi o, en el pitjor dels casos, aturi el desenvolupament d'aquest objectiu. —

a
ara

EXPLOTACIÓ AGRÍCOLA
Un pagès treballa la terra amb el tractor en un camp al Baix Empordà.

CÈLIA ATSET